

AUTHOR

¹ Samadkulov Muxammad
² Allanazarov Ravshan Shavkat
o'g'li

¹ Toshkent kimyo-texnologiya instituti
Yangiyer filiali iqtisod fanlari doktori.
² Toshkent kimyo-texnologiya institutining
Yangiyer filiali Noorganik moddalar
kimyoviy texnologiyasi fakulteti Iqtisodiyot
(tarmoqlar va sohalar) bo'yicha 1002-23
gurub talabasi.

¹ Samadkulov Mukhammad
² Allanazarov Ravshan Shavkat
ugli

¹ Doctor of Philosophy in Economics, The
Yangiyer branch of the Tashkent Institute
of Chemical Technology.
² Student Of The 1002-23 group of the
Faculty of Chemical Technology of inorganic
substances of the Yangiyer branch of the
Tashkent Institute of chemistry and
technology.

¹ Самадқулов Мухаммад
² Алланазаров Равшан Шавкат
угли

¹ Доктор экономических наук,
Янгиевский филиал Ташкентского
химико-технологического института.
² Студент 1002-23 группы по
экономике (по отраслям и сферам
деятельности) факультета химической
технологии неорганических веществ
Янгиевского филиала Ташкентского
химико-технологического института.

©2024. Samadkulov Mukhammad,
Allanazarov Ravshan Shavkat ugli.

IQTISODIY O'SISH

ECONOMIC GROWTH

ЭКОНОМИЧЕСКИЙ РОСТ

ANNOTATSIYA

Iqtisodiy o'sish, odatda, yalpi ichki mahsulotning o'sishi bilan o'lchanadigan, mamlakatning tovar va xizmatlar ishlab chiqarish salohiyatining oshishi tushuniladi. Bu mamlakatning umumiy salomatligi va farovonligining hal qiluvchi ko'rsatkichi bo'lib, uning turmush darajasi, bandlik imkoniyatlari va fuqarolarning umumiy hayot sifati yaxshilanganini aks ettiradi..

ANNOTATION

Economic growth, usually measured by the growth of the gross domestic product, is understood as an increase in the capacity of the country to produce goods and services. It is a crucial indicator of a country's overall health and well-being, reflecting improvements in its standard of living, employment opportunities and the overall quality of life of its citizens..

АННОТАЦИЯ

Экономический рост, обычно измеряемый ростом валового внутреннего продукта, понимается как увеличение способности страны производить товары и услуги. Это важнейший показатель общего состояния здоровья и благополучия страны, отражающий улучшение уровня жизни, возможностей трудоустройства и общего качества жизни ее граждан.

KALIT SO'ZLAR

yalpi ichki mahsulot, kapitalga to'g'ri keladigan daromad, hayot sifati, infratuzilmaga investitsiyalar, ta'lim yutug'i, texnologik yutuqlar, global iqtisodiy omillar.

KEYWORDS

gross domestic product, per capita income, quality of Life, Investments in infrastructure, educational achievement, technological advances, global economic factors.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА

валовой внутренний продукт, прирост капитала, качество жизни, инвестиции в инфраструктуру, образовательные достижения, технологические достижения, глобальные экономические факторы.

KIRISH

“Iqtisodiy o’sish” fani bo’yicha chuqur bilimga ega bo’lish muhim ahamiyatga ega. Iqtisodiy o’sishni ta’minlash har qanday mamlakat iqtisodiy siyosatining asosiy maqsadi hisoblanadi. Yildan yilga aholi sonining ko’payishi, kishilar ehtiyojlarining mutassil ortib borishi iqtisodiy o’sishni shart qilib qo’yuvchi asosiy sabablardandir. Iqtisodiy o’sish aholi turmush darajasini oshirishga, xalq farovonligini ta’minlashga xizmat qiladi. Iqtisodiy o’sish borasida asosiy nazariy bilim va yondashuvlar, iqtisodiy rivojlanishga doir asosiy tushunchalar, iqtisodiy qonunlar va tamoyillar, iqtisodiy o’sish modellari borasida atroflicha amaliy bilim va ko’nikmalarga ega bo’lish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu borada har qanday iqtisodiy siyosatning pirovard maqsadi bo’lgan iqtisodiy o’sishning asosiy tushuncha va tamoyillarini ochib berishga xizmat qiluvchi “Iqtisodiy o’sish” fani muhim ahamiyat kasb etadi.

ASOSIY QISM

Zamonaviy iqtisodiy o’sish qachon boshlangan?

Zamonaviy iqtisodiy o’sish qachon boshlangan? Aksariyat iqtisodchilar zamonaviy iqtisodiy o’sish 1800-yillarning boshlarida Buyuk Britaniya va Qo’shma Shtatlar kabi g’arbiy davlatlarda sanoat inqilobi atrofida boshlanganiga rozi bo’lishlari mumkin. Zamonaviy iqtisodiy o’sishga o’tishni eski ishlab chiqarish usullari, masalan, kichik, oilaviy korxonalar yoki qul mehnatidan foydalanadigan korxonalar ko’payib ketganda ko’rish mumkin edi. Ularning o’rnini egallagan korxonalar keng miqyosda ishlab chiqarish uchun og’ir texnika kabi zamonaviy texnologiyalardan foydalanadigan yirik ko’p bosqichli korxonalar edi. Sanoat inqilobi - bu kichik miqyosdagi va kam energiya ishlab chiqarish kabi avvalgi xatti-harakatlar doimiy iqtisodiy o’sish uchun etarli bo’lmaganda. Masalan, zavodlar ishlab chiqarish darajasini oshirish uchun o’sishni boshladilar va bu yirik fabrikalar, ishchilar va ularning oilalari yaxshi maoshli fabrika ishlari uchun katta shaharlarga oqib kelishdi, bu esa kamroq fermerlar va fermerlarni qoldirdi. Shu bilan birga, elektr energiyasi o’rganilib, odamlarning

kundalik hayotiga kiritildi. Elektr energiyasini ishlab chiqarish uchun talabni qondirish uchun ko’proq yirik zavodlar ochilishi kerak edi, kichik miqyosdagi oilaviy model esa bunga erisha olmadi. Sanoat inqilobidan oldin odamlar savodxonlik kabi asosiy ta’limga muhtoj emas edilar va ular bugungidek qullik kabi g’ayriinsoniy amaliyotlarni qoralamadilar. Shahar va fabrikalarda ishlash uchun odamlar ko’paygani sari ta’lim va adolatli mehnat sharoitlari ular uchun muhim bo’lib qoldi. Odamlar ko’proq ish haqi olishi va ijtimoiy-iqtisodiy mavqei oshib borishi bilan odamlar o’zlarini tashkil qilishni va yaxshi mehnat sharoitlari va ish haqini himoya qilishni o’rgandilar. Bu oxir-oqibat ishchilar harakatiga olib keldi.

Zamonaviy iqtisodiy o’sish nazariyasi.

Iqtisodiy o’sish va rivojlanishning ko’plab zamonaviy nazariyalari mavjud va ba’zida ular o’xshash ko’rinishi mumkin. Ularga kirishdan oldin, keling, o’tmishdagi o’sish nazariyalari nimaga asoslanganligini aniqlaylik. O’tmishda iqtisodchilar yer, mehnat, kapital va tadbirkorlik ham iqtisodiy o’sishga, ham taraqqiyotga erishishning asosiy omili ekanligini ta’kidlaganlar. Ko’p o’tmay, ushbu to’rtta manbani sotib olish oson bo’ldi. To’satdan ko’plab mamlakatlar bu talablarga javob berishdi, ammo ba’zilari boshqalarga qaraganda ancha ko’proq iqtisodiy o’sish va rivojlanishni ko’rishdi. Muvaffaqiyatdagi bu farq keyinchalik iqtisodiyot uchun mavjud bo’lgan texnologiyaga bog’liq edi. Ilg’or texnologiyalarga ega bo’lganlar iqtisodiy muvaffaqiyat uchun poygada boshqalardan oldinda bo’lishdi. Vaqt o’tishi bilan zamonaviy iqtisodiy o’sishga ko’proq narsa kirib borishi kuzatildi. Iqtisodiyotga kiradigan amaliy elementlar nafaqat uning miqdoriy o’sishini rag’batlantirdi, balki iqtisodiy rivojlanishga yordam beradigan sifat omillarining mavjudligi ham bo’ldi. Lekin bu bilan nimani nazarda tutamiz? Iqtisodiy o’sish va iqtisodiy rivojlanish bir xil emas, garchi ular ko’pincha bir-birining o’rnida ishlatiladi. Iqtisodiy o’sish deganda, mamlakatning YaIMning o’sishi yoki milliy daromadning oshishi kabi miqdoriy o’zgarishlar tushuniladi. Iqtisodiy rivojlanish deganda o’sish bilan birga yuzaga keladigan

turmush darajasining oshishi kabi sifat qadriyatlari tushuniladi.

Iqtisodiy rivojlanish	Iqtisodiy o'sish
<ul style="list-style-type: none"> Turmush darajasining oshishi. Yaxshiroq infratuzilma. Yaxshiroq ta'lim. Yaxshilangan sog'liqni saqlash. 	<ul style="list-style-type: none"> YaIMning ortishi. Milliy mahsulot ishlab chiqarishning ortishi. Milliy daromadning ortishi.

Zamonaviy iqtisodiy o'sish xususiyatlari.

Zamonaviy iqtisodiy o'sishning ko'plab xususiyatlari mavjud, ammo biz eng muhimlariga e'tiborimizni qaratamiz. Iqtisodchilarning aytishicha, umuman iqtisodiy o'sish uchun mamlakatga yer, ishchi kuchi, kapital va

tadbirkorlik kerak. Agar ushbu to'rtta xususiyat bajarilsa, iqtisodiyot o'sishi mumkin. Biroq, yangi iqtisodiy o'sish nazariyalari tomonidan tasdiqlanganidek, zamonaviy iqtisodiy o'sishning xarakteristikalarini yanada murakkabroq, chunki bizning iqtisodiyotimiz yanada murakkablashgan. Keling, bir ko'rib chiqaylik.

Xarakterli	Bu nima degani?
Aholi jon boshiga yuqori o'sish sur'ati.	Bu aholi jon boshiga yuqori aholi hisobiga mamlakat aholisining tez o'sishini anglatadi o'sish sur'ati va mamlakatning aholi jon boshiga yalpi ichki mahsulotining (YaIM) tez o'sishi.
Hosildorlik darajasining yuqori o'sishi.	Iqtisodiyotda har bir ishlab chiqarish birligi, shu jumladan mehnat birligining unumdorligi keskin oshganida.
Iqtisodiy tuzilmadagi tez o'zgarishlar.	Bu iqtisodiyot ishlab chiqarishining asosiy yo'nalishlarini o'zgartirish qobiliyatini anglatadi. Iqtisodiyot o'sib borishi bilan u kichik, shaxsiy biznesdan uzoqlashib, yuqori ishlab chiqarishga ega yirik tashkilotlarga o'tadi. Bu siljishlar ko'pincha qishloq xo'jaligidan ko'proq sanoat mahsulotlari ishlab chiqarishga, so'ngra oxirgi paytlarda xizmatlarga o'tadi.
Ijtimoiy tuzilmalar va mafkuralardagi tez o'zgarishlar.	Jamiyatning ijtimoiy tuzilmalari o'zgarganda va uning mafkuralari yanada zamonaviylashganda. Modernizatsiya misoli, kuchli diniy mansublikka ega bo'lgan qishloq turmush tarzidan ko'proq shaharlik va kamroq dindor bo'lishga harakat qilishdir.
Iqtisodiy jihatdan rivojlangan davlatlar kam rivojlangan davlatlarga yaqinlashmoqda.	Iqtisodiyotlar zamonaviy iqtisodiy o'sishni boshdan kechirganda, ular o'zlariga qaraganda kamroq rivojlangan davlatlar bilan aloqalarni ochishga imkon beradigan yaxshi moliyaviy holatga ega bo'lalilar.
U boshqa rivojlanayotgan mamlakatlarga	Bir iqtisodiyot zamonaviy o'sishni boshdan kechirsa, bu avtomatik ravishda boshqalar ham shunday degani emas. Bu iqtisodiy

avtomatik ravishda tarqalmaydi.	rivojlangan davlatlar bilan bir xil miqdordagi iqtisodiy o'sishni boshdan kechirmagan davlatlar o'rtasidagi tafovutga olib keladi.
--	--

Yalpi ichki mahsulot: iqtisodiy o'sishning asosiy ko'rsatkichlaridan biri bu mamlakat yalpi ichki mahsulotining o'sishidir. U ma'lum bir davrda mamlakatda ishlab chiqarilgan barcha tovar va xizmatlarning umumiy qiymatini ifodalaydi. Sarmoyaga to'g'ri keladigan daromad: Iqtisodiy o'sish, shuningdek, aholi jon boshiga to'g'ri keladigan daromadlarning o'sishini o'z ichiga oladi, bu mamlakat fuqarolarining o'rtacha daromadlari yaxshilanganligini ko'rsatadi. Hayot sifati: Iqtisodiy o'sishning yana bir jihati - umumiy hayot sifatini oshirish, shu jumladan sog'liqni saqlash, ta'lim va turmush darajasini yaxshilashni keltirib o'tishimiz mumkin. Infratuzilmaga investitsiyalar: Yaxshi rivojlangan infratuzilma, jumladan, transport tarmoqlari va kommunikatsiya tizimlari savdoni osonlashtirish va samaradorlikni oshirish orqali iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ta'lim darajasi: Sifatli ta'lim va malakali ishchi kuchiga ega bo'lish bilimga asoslangan iqtisodiyotda innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash va iqtisodiy o'sishni ta'minlash uchun juda muhimdir. Texnologik taraqqiyot: Uzlusiz texnologik taraqqiyot, masalan, avtomatlashtirish va raqamlashtirish sohasidagi yutuqlar samaradorlikni oshirish va yangi imkoniyatlar yaratish orqali barqaror iqtisodiy o'sishga sezilarli hissa qo'shadi. Ish o'rinlarini yaratish: Iqtisodiy o'sish ishbilarmonlik faolligini oshirishga, natijada ko'proq bandlik imkoniyatlarini yaratishga va ishsizlik darajasini pasaytirishga olib keladi. Daromadlarning o'sishi: Fuqarolarning daromadlarining oshishi va turmush darajasini yaxshilash barqaror iqtisodiy o'sishdan olinadigan bevosita foydadir. Davlat xizmatlariga investitsiyalar: Iqtisodiy o'sish tufayli yuqori soliq tushumlari hukumatlarga sog'liqni saqlash, ta'lim va infratuzilmani rivojlantirish kabi davlat xizmatlariga sarmoya kiritish imkonini beradi. Qashshoqlik darajasini pasaytirish: iqtisodiy o'sish boylik yaratish va moliyaviy barqarorlik uchun ko'proq imkoniyatlar yaratish orqali odamlarni qashshoqlikdan qutqarishi mumkin.

Siyosiy islohotlar: Iqtisodiy rivojlanish bo'lishi uchun siyosiy islohotlar o'tkazilishi kerak, inson huquqlari va demokratiya iqtisodiy rivojlanishning ajralmas qismi. O'zbekiston hukumati shunday xulosaga kelgani haqida Senat raisi o'rinbosari Sodiq Safoyev YTTB prezidenti Suma Chakrabarti safari yakuniga doir o'tkazilgan matbuot anjumanida gapirgan. Mirziyoyevning O'zbekistonni rivojlantirish strategiyasi bir qator islohotlarni nazarda tutadi, asosiy diqqatni iqtisodga qaratgan bu dastur yirik mablag' talab etadi. YTTB bilan muzokaralar hukumat sarmoyalarga jiddiy muhtoj bir paytda o'tmoqda. Yevropa bankining sarmoyaviy imkoniyati yuqori baholanadi, faqat bu imkoniyatning to'liq ishlashi siyosiy islohotlarni taqozo etadi.

Demokratiyalashuv va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi sababiy bog'liqlik: Uch xil usuldan, shu jumladan instrumental o'zgaruvchan usulidan foydalangan holda, mualliflar demokratiyalashuv odamlar daromadlarini uzoq muddatda 20 foizga ko'paytiradi degan xulosaga kelishdi. Mashhur sudya va advokat Richard Poznerning kambag'al mamlakatlarda diktatura jamiyatni tashkil qilishning demokratiyadan ko'ra samaraliroq usuli ekanligi haqidagi mashhur fikri ham o'z tasdig'ini topmadi. Ya'ni, hatto juda kambag'al mamlakatlar demokratiyalashuvni amalga oshirganda ham ularning daromadlari oshadi.

XULOSA

Xulosa shuki, muhim g'oyalar keyingi avlodlar tomonidan doimiy ravishda qayta ko'rib chiqiladi. Albatta, istisnosiz barcha rivojlangan mamlakatlar demokratik davlat va juda ochiq iqtisodiyotga ega, ammo baribir globallashuv, erkinlik va demokratiya g'oyalari tobora mashhurligini yo'qotmoqda. Nima uchun bu narsa sodir bo'layotganini izohlamochi emasman, buni tushuntirish uchun iqtisodiy adabiyotda ham aniq xulosa hali shakllanmagan. Ammo psixologiyada olimlar bu tendensiya uchun juda ishonchli tushuntirishlar berib, inson xotirasi juda g'oyibona emasligini ta'kidlamodalar. So'z yakunida,

Konstitutsiyamizda iqtisodiy islohotlar tamoyili hamda demokratiya ham asosiy tamoyil sifatida belgilangan. Shuning uchun men «Iqtisodiy o'sish» nima ekanligini muhokama qilishni Konstitutsiyamizning tavsiflovchilariga topshiraman. Maqolam bilan men shuni aytmoqchimanki, agar ushbu tamoyilga amal qilinsa, unda iqtisodiy o'sishni ham tezlashtirish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. <https://www.gazeta.uz/oz/2020/12/29/democratization/>
2. <https://www.studysmarter.co.uk/explanations/macroeconomics/economic-performance/modern-economic-growth/>
3. [Economic Growth: Articles, Research, & Case Studies on Economic Growth– HBS Working Knowledge](#)
4. <https://www.amerikaovozi.com/a/ebd-uzbekistan/3770844.html>